

УДК 616.98:578.828ВІЛ:394.94:316.647.82:614.253.4

Шостакович-Корецька Людмила Романівна
доктор медичних наук, професор

Шевченко-Макаренко Ольга Петрівна
кандидат медичних наук, доцент

Ревенко Георгій Олександрович
асистент

кафедра інфекційних хвороб
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», м. Дніпро, Україна

ІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО СТИГМУ І ДИСКРИМІНАЦІЮ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ВІЛ-ІНФЕКЦІЄЮ СЕРЕД СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

В статті вивчено рівень знань студентів-медиків про поняття «стигма» та «дискримінація» у відношенні до ВІЛ-інфікованих пацієнтів. Обізнаність з цих питань перед циклом «Інфекційні хвороби» та курсом за вибором «Актуальні питання ВІЛ-інфекції» становила 49% у студентів стоматологічного факультету і 76% після циклу у порівнянні зі студентами медичного факультету – 55% та 82% відповідно. Збільшення часу на вивчення цих питань на практичних заняттях покращить рівень обізнаності студентів та допоможе сформувати правильну думку студента.

Ключові слова: анкетування, ВІЛ-інфекція, стигма, дискримінація, студенти-медики.

Вступ. Загалом, у світі офіційно зареєстровано близько 33 млн. людей, що живуть з ВІЛ. На сьогодні Україна продовжує займати одне з лідируючих місць серед країн Європи за кількістю осіб з ВІЛ-інфекцією, збільшується число нових випадків СНІДу. За період з 1987 – вересень 2016 рр. в Україні офіційно зареєстровано 292 153 випадків ВІЛ-інфекції серед громадян України, у тому числі 90 103 випадків захворювання на СНІД та 40 555 летальних випадків від захворювань, зумовлених СНІДом. Показник поширеності ВІЛ-інфекції у Дніпропетровській області становить 785 на 100 тис. населення і займає другу позицію по Україні після Одеської області [1, с.1-3]. Епідемічна ситуація у Дніпропетровському регіоні має складний характер. Натепер ВІЛ-інфекція – хвороба переважно молодого та середнього віку. Епідеміологічний контроль за розповсюдженням епідемії ВІЛ-інфекції є вирішальною складовою системи моніторингу та є основою для розробки заходів по боротьбі з епідемією.

ВІЛ-інфекція – захворювання, що супроводжується низкою соціальних проблем, серед яких найбільш важливі стигматизація і дискримінація осіб з ВІЛ/ СНІД. Причиною є недостатнє розуміння захворювання, міфи о шляхах передачі, передсуду тощо [2, с.19]. Це має ряд негативних наслідків, а саме, спричинюють у таких осіб депресію, занижену самооцінку та комплекси. Стигма – дуже сильне соціальне «клеймо», яке повністю змінює відношення до інших людей, змушуючи відноситись до них як до носіїв небажаних якостей. Дискримінація – це стигма, яка супроводжується діями [3, с.31]. Стигма і дискримінація – наслідок помилкових уявлень, що ВІЛ-інфіковані створюють лише проблеми, хоча вони можуть брати і беруть участь у контролі епідемії. Більшість ВІЛ-інфікованих осіб здатні та готові виконувати свої трудові зобов'язання і бути частиною соціуму, вони займають активну життєву позицію, працюють волонтерами та соціальними робітниками у громадських організаціях, спілках, благодійних фондах тощо [4, с.617; 5, с.2]. Стигма і дискримінація, що пов'язані з ВІЛ-інфекцією, – явище глобальне, вони зустрічаються в усіх країнах світу. Відомі випадки фізичного насильства та вбивств [6,

с.1076; 7, с.274]. Дискримінація осіб з ВІЛ/ СНІД або тих, кого в цьому підозрюють, є порушенням прав людини. Всі люди мають право на повагу і гідність незалежно від стану здоров'я. Для досягнення успіхів у подоланні подібних явищ необхідно домогтись тотальної зміни у відношенні суспільства до даної проблеми, а саме широке інформування о шляхах передачі ВІЛ-інфекції та розвіюванні міфів про дане захворювання [8, с.87-90].

На сьогодні навчальною програмою з дисципліни «Інфекційні хвороби» та курсу за вибором «Актуальні проблеми ВІЛ-інфекції» для студентів IV курсу стоматологічного факультету та V курсів медичного факультетів передбачено вивчення теми ВІЛ-інфекція та психологічних аспектів роботи з ВІЛ-інфікованими особами. Але кількість позааудиторних і практичних занять замала для повного висвітлення всіх аспектів цієї теми та формування правильного відношення студентів, а в майбутньому, лікарів для цієї групи хворих. Досвід роботи показує, що студенти не до кінця розрізняють визначення понять «стигма», «дискримінація», досить часто внаслідок недостатньою обізнаності стигматизують людей що живуть з ВІЛ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше проблему стигми і дискримінації почав вирішувати у 60-х роках ХХ століття Е. Гофман, який став класиком теорії стигми. Він визначав стигму як фізичні або соціальні ознаки, які настільки знижують громадську ідентичність особистості, що роблять її непридатною для широкого соціального прийняття. Також цими питаннями займалися М.Foucault, Н.Becker, А.Lemert. На теперішній час у всьому світі проблема стигматизації та дискримінації ВІЛ-інфікованих осіб вирішується на законодавчому рівні. В нашій країні діє Закон України «Про запобігання захворювання на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» (№ 1972-ХІІ від 12.12.1991), що регламентує права та свободи ВІЛ-інфікованих осіб.

Визначення мети та завдань дослідження. Визначити уяву та рівень знань серед студентів-медиків старших курсів медичного, стоматологічного факультетів ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» про поняття «стигма» та «дискримінація» у відношенні до ВІЛ-інфікованих осіб до та

після проходження циклу «Інфекційні хвороби» та курсу за вибором «Актуальні питання ВІЛ-інфекції».

Виклад основного матеріалу. Методом простої рандомізації нами було обрано декілька груп серед студентів різних факультетів старших курсів, а саме, IV курсу стоматологічного, V курсу медичного факультетів. Серед студентів було проведене анонімне анкетування, з вказанням статі та віку студентів-медиків.

Була використана анкета, що була запропонована на тренінгу «Технології викладання теми «Здоров'я населення та толерантне ставлення до пацієнтів з уразливих груп» для викладачів вищих навчальних закладів сфери медицини. Цей тренінг було проведено у 2015 році за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), проект з профілактики ВІЛ в Україні, в м. Дніпропетровськ. У навчальній програмі прийняли участь викладачі кафедр мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології; госпітальної педіатрії №1; інфекційних хвороб; фтизіатрії. З кафедри інфекційних хвороб навчалися 6 викладачів. Отримані знання та практичні навички було впроваджено у навчальний процес.

Всього прийняло участь – 180 студентів, віком від 20 до 26 років, з них чоловіків 79, жінок 101. Анкета містила 15 стверджвань, що відображали обізнаність студентів-медиків щодо понять «стигма» і

«дискримінація». Наводимо положення, які необхідно було оцінити і правильну відповідь, де «С» – стигма, «Д» – дискримінація:

1. Припинення контактів з ВІЛ-позитивною людиною (С).
2. Розкриття статусу членам родини (Д).
3. Відмова у наданні медичних послуг (Д).
4. Тестування на ВІЛ без згоди (Д).
5. Відмова у прийнятті на роботу (Д).
6. Уникнення рукоштовування під час привітання (Д).
7. Відмова у прийнятті в дитсадок (Д).
8. Відмова у відвідуванні басейну (Д).
9. Повідомлення медичному працівнику школи про ВІЛ-статус дитини (Д).
10. Заборона своїм дітям грати з ВІЛ-позитивною дитиною (С).
11. Називати ВІЛ-позитивну людину «снідозною» (С).
12. Розмова з ВІЛ-інфікованим в медичному закладі тільки в масці (Д).
13. Обговорення статусу пацієнта з колегами, що не беруть участь у його лікуванні (Д).
14. Розголошення статусу іншим пацієнтам лікарні (Д).
15. Розкриття статусу роботодавцям (Д).

Результати анкетування студентів медичного факультету представлені на Рис. 1 та студентів стоматологічного факультету на Рис. 2.



Рис. 1. Динаміка вірних відповідей до та після циклу «Інфекційні хвороби» серед студентів медичного факультету, %, (n=108), де I – анкетування на першому занятті, II – анкетування після циклу, 1 – 15 – номери положень в анкеті.



Рис. 2. Динаміка вірних відповідей до та після циклу «Інфекційні хвороби» курсу за вибором «Актуальні питання ВІЛ-інфекції» серед студентів стоматологічного факультету, % (n=72), де I – анкетування на першому занятті, II – анкетування після циклу, 1 – 15 – номери положень в анкеті.

Аналіз отриманих відповідей показав основні позиції сучасного студента-медика. Як видно на Рис.1 та Рис.2, рівень обізнаності щодо деяких аспектів понять «стигма» і «дискримінація» до занять на кафедрі був невисокий, а саме – 54% правильних відповідей у студентів стоматологічного факультету та 55% - медичного факультету. Після закінчення циклу «Інфекційні хвороби» та курсу за вибором «Актуальні питання ВІЛ-інфекції» ці показники значно поліпшились, так правильні відповіді надали 76% студентів стоматологічного факультету та 82% медичного. На деякі питання студенти не мали відповіді, бо не знали усіх законів та нормативних документів, які регулюють відносини з ВІЛ-інфікованими пацієнтами.

Вирішення проблеми стигми і дискримінації в Україні передбачає великий спектр мір на рівні державних інститутів та у сфері діяльності благодійних, релігійних та інших організацій. Студент отримує знання з цих питань з ЗМІ (телебачення, інтернет, соціальні мережі), в родині, від друзів, у закладах освіти тощо. Тому впливаючи на останню ланку, збільшуючи часи позааудиторних і практичних занять можна формувати правильну думку студента, покращуючи етичні аспекти виховання.

Розглядаючи детально отримані відповіді ми бачимо, що рівень знань у студентів у відношенні стигми і дискримінації щодо ВІЛ-інфікованих осіб пов'язаний з особистим ставленням студентів до них. Навіть після занять, у студентів, як і в суспільстві в цілому, превалює негативне відношення до людей, що живуть з ВІЛ. У деяких студентів існує стійка особиста думка, яку важко змінити. Більшість студентів вважають, що можливо тестувати пацієнтів на ВІЛ без згоди, наприклад, при ургентних станах, мотивуючи тим, що зможуть більш ретельно захистити себе

як лікаря. Принаймні, згідно нормативним актам, кожен пацієнт повинен розцінюватись як потенційно ВІЛ-інфікований, тому потрібно дотримуватись універсальних правил безпеки на робочому місці. Також з приводу питання «називати ВІЛ-позитивну особу «снідозною» перед заняттям майже всі студенти трактували невірно, оскільки розцінили таке зневажливе ставлення як дискримінацію.

Отримані дані слід в подальшому враховувати при організації лекцій, практичних занять та організації позааудиторної роботи студентів. На нашу думку показники можна поліпшити, за рахунок збільшення часу практичних занять, впроваджувати спілкування студентів-медиків з ВІЛ-інфікованими особами під час цих занять та приділення більшої уваги у подальшому цим питанням на інтернатурі. Також необхідно покращити обізнаність щодо наявності громадських об'єднань людей, що живуть з ВІЛ, бо завелика стигматизація та прояви дискримінації – є порушенням прав людини.

Висновки. Таким чином, обізнаність серед студентів-медиків про поняття «стигма» та «дискримінація» у відношенні до ВІЛ-інфікованих осіб перед циклом «Інфекційні хвороби» та курсом за вибором «Актуальні питання ВІЛ-інфекції» становила 54% у студентів стоматологічного факультету і 76% після циклу порівняно зі студентами медичного факультету – 55% та 82% відповідно; тобто, підвищились знання з цих питань серед усіх груп студентів до показників вище середнього.

Враховуючи вищевказане, необхідно покращувати рівень знань студентів шляхом збільшення часу з вивчення цих питань на лекціях, практичних заняттях та організації позааудиторної роботи студентів та приділення більшої уваги у подальшому цим питанням як на VI курсі, так і в подальшому на інтернатурі.

Список використаної літератури

1. Оперативна інформація про офіційно зареєстровані випадки ВІЛ-інфекції, СНІДу та кількість смертей, зумовлених СНІДом за серпень 2016 року. ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України». [Електронний ресурс]. «Режим доступу»: http://ucdc.gov.ua/pages/diseases/hiv_aids/statistics (дата звернення: 20.10.2016).
2. Структурно-системний моніторинг інформованості різних верств населення щодо діагностики, профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу / Л.Р.Шостакович-Корецька, А.В. Чергинець, Г.В.Шостакович, О.М.Якуніна // Актуальна інфектологія. – 2016. – №1(10). – С. 19-22.
3. Zhabenko N. Attitudes toward people with HIV/AIDS among medical practitioners and nonmedical specialists in Ukraine / N.Zhabenko, O.Zhabenko // Tobacco Control and Public Health in Eastern Europe 2 (Supplement 1, 2nd conference 'Economics, sociology, theory and practice of public health'). – 2012. – P.31-32.
4. Mahendra V. Understanding and measuring AIDS-related stigma in health care settings: A developing country perspective / V.Mahendra, L.Gilborn, S.Bharat // J Soc Aspects HIV/AIDS Res Alliance. – 2007. – №2. – P.616-625
5. Sidibe M. Global action to reduce HIV stigma and discrimination [Electronic recourse] / M.Sidibe, E.Goosby // J Int AIDS Soc. 2013; 16 (3Suppl 2): 18934. — Accessed mode: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3834870/>
6. Sengupta S. HIV interventions to reduce HIV/AIDS stigma: a systematic review / S. Sengupta, B. Banks // AIDS Behav. – 2011. – №6. – P.1075-87
7. Pulerwitz J. Reducing HIV-related stigma: lessons learned from horizons research and programs / J.Pulerwitz, A.Michaelis, E.Weiss // Public Health Rep. – 2010. – №2. – P.272-281
8. Kalichman S. Measuring AIDS stigmas in people living with HIV/AIDS: the Internalized AIDS-Related Stigma Scale / S.Kalichman, L.Simbayi, A.Cloete // AIDS Care. – 2009. – Vol. 21(1). – P.87-93

Шостакович-Корецькая Людмила Романовна
доктор медицинских наук, профессор

Шевченко-Макаренко Ольга Петровна
кандидат медицинских наук, доцент

Ревенко Георгий Александрович
ассистент

кафедра инфекционных болезней
ГУ «Днепропетровская медицинская академия МЗ Украины»
г.Днепр, Украина

ИНФОРМИРОВАННОСТЬ О СТИГМЕ И ДИСКРИМИНАЦИИ, СВЯЗАННЫЕ С ВИЧ-ИНФЕКЦИЕЙ СРЕДИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

В статье изучен уровень знаний студентов-медиков о понятиях «стигма» и «дискриминация» в отношении ВИЧ-инфицированных пациентов. Осведомленность по этим вопросам перед циклом «Инфекционные болезни» и курсом по выбору «Актуальные вопросы ВИЧ-инфекции» составляла 49% у студентов стоматологического факультета и 76% после цикла по сравнению со студентами медицинского факультета – 55% и 82% соответственно. Увеличение аудиторных часов и практических занятий для изучения этих вопросов улучшит уровень осведомленности студентов и поможет сформировать правильную точку зрения у молодежи.

Ключевые слова: анкетирование, ВИЧ-инфекция, стигма, дискриминация, студенты-медики.

Shostakovych-Koretska Lyudmyla
Doctor of Medical Sciences, Professor

Shevchenko-Makarenko Olha
Candidate of Medical Sciences, Ph.D., Associate Professor

Revenko Georgiy
Assistant

Department of Infectious Diseases
State Establishment “Dnipropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine”, Dnipro, Ukraine

AWARENESS OF STIGMA AND DISCRIMINATION ASSOCIATED WITH HIV INFECTION AMONG MEDICAL STUDENTS

HIV infection is a disease accompanied by a number of social problems, the most important among them are stigmatization and discrimination against persons with HIV/AIDS. Working experience shows that students do not fully distinguish the definition of "stigma", "discrimination", often due to lack of awareness they stigmatize people living with HIV. The aim was to determine the perception and knowledge among medical students of senior courses of medical and dental faculties of SE "Dnipropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine" about the concept of "stigma" and "discrimination" against HIV-infected people before and after the learning the cycle of "Infectious diseases" and the elective course "Current issues of HIV infection". The obtained data should further consider the organization of lectures, practical classes and self-performed work of students. We believe that students performance can be improved by increasing the time of practical training, and introducing medical students to communicate with HIV-infected persons during these sessions and paying more attention to the issue at future internship. Also, it is needed to improve awareness of the existence of associations of people living with HIV, because large stigma and discrimination is a violation of human rights.

Key words: questionnaires, HIV-infection, stigma, discrimination, medical students.